

Biologia cel·lular i histologia

2013/2014

Codi: 100855

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500251 Biologia ambiental	FB	1	1

Professor de contacte

Nom: Marta Martín Flix

Correu electrònic: Marta.Martin@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Donat que és una assignatura del primer semestre del primer curs del grau, no hi ha cap prerequisit obligatori. Tanmateix, per tal que l'alumne pugui seguir l'assignatura amb fluïdesa i pugui assolir els resultats d'aprenentatge plantejats, es recomana que domini els continguts del programa de Biologia de Batxillerat, sobretot aquells referents a:

- Estructura general de les cèl·lules així com els seus components bàsics (proteïnes, àcids nucleics, lípids, carbohidrats).
- Funcions bàsiques dels orgànuls cel·lulars.
- Vies metabòliques cel·lulars.
- Característiques bàsiques dels teixits animals i vegetals.

És molt recomanable que els alumnes tinguin un coneixement bàsic d'anglès, ja que les fonts bibliogràfiques i d'informació més actualitzades d'aquesta disciplina científica estan disponibles en aquest idioma.

Objectius

Es tracta d'una assignatura de primer curs, de caràcter obligatori, que introdueix als estudiants en els fonaments de la biologia cel·lular i de l'organització tissular dels Vertebrats i les plantes. L'assignatura està dividida en dos mòduls temàtics: (1) l'estudi de la cèl·lula eucariota i (2) com les cèl·lules eucariotes s'organitzen per formar els diferents teixits animals i vegetals.

L'objecte central d'estudi de la Biologia Cel·lular és la cèl·lula eucariota, el coneixement dels orgànuls intracel·lulars i les seves funcions i relació amb les vies metabòliques cel·lulars. Per altra banda, el mòdul d'Histologia estudia les agrupacions cel·lulars que constitueixen els teixits animals i vegetals i la seva relació amb la funció tissular.

Els objectius específics de l'assignatura són els següents:

- 1- Descriure l'estructura de la cèl·lula eucariota i comprendre la relació d'aquesta estructura amb les funcions cel·lulars específiques.
- 2- Conèixer les funcions dels orgànuls i de les altres estructures cel·lulars, relacionar el seu origen i funcions i comprendre que el seu funcionament coordinat és essencial per que les cèl·lules puguin desenvolupar les seves funcions.

3 - Reconèixer les estructures cel·lulars i tissulars. Identificar els trets diferencials dels teixits animals i vegetals.

4 - Utilitzar la terminologia científica adequada i ésser capaç d'expressar i descriure els coneixements adquirits amb propietat i claredat.

5 - Treballar de forma adequada en un laboratori biològic bàsic.

6 - Utilitzar correctament el microscopi òptic. Saber diferenciar, de forma bàsica, la cèl·lula animal de la vegetal, així com saber identificar diversos components característics. Saber identificar les característiques bàsiques de diverses organitzacions tissulars animals i vegetals.

7 - Buscar, analitzar i sintetitzar informació de diferents fonts per construir coneixements de forma autònoma.

Competències

Biologia ambiental

- Comprendre les bases de la regulació de les funcions vitals dels organismes a través de factors interns i externs i identificar mecanismes d'adaptació al medi.
- Desenvolupar la capacitat d'anàlisi i síntesi.
- Identificar organismes i reconèixer els diferents nivells d'organització biològica.
- Integrar els coneixements dels diferents nivells organitzatius dels organismes en el seu funcionament.
- Obtenir, observar, manejar, conrear i conservar espècimens.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar el concepte de teixit i diferenciar les varietats tissulars de l'organisme animal i vegetal.
2. Desenvolupar la capacitat d'anàlisi i síntesi.
3. Identificar i analitzar material d'origen animal i vegetal i les seves anomalies.
4. Realitzar cultius cel·lulars i de teixits animals.
5. Reconèixer els nivells d'organització molecular, genètica, cel·lular, tissular i d'organisme.
6. Reconèixer l'estructura histològica dels principals òrgans de l'organisme animal i vegetal i les relacions estructura-funció.
7. Reconèixer l'estructura, morfologia i dinàmica del cromosoma eucariòtic en el cicle cel·lular mitòtic i meiòtic.

Continguts

L'assignatura de Biologia Cel·lular i Histologia té un caràcter bàsic dins la titulació i amb ella es pretén que l'alumne adquireixi uns coneixements sòlids sobre l'organització estructural, el funcionament i la regulació de les cèl·lules eucariotes i dels teixits que aquestes formen. Aquests coneixements biològics es complementen amb els d'altres assignatures bàsiques i obligatòries del pla d'estudis, com ara la Genètica, la Bioquímica, la Fisiologia Vegetal i Animal o la Filogènia i Evolució. El conjunt d'aquestes assignatures proporcionaran a l'estudiant de Biologia Ambiental una bona comprensió de l'organització estructural i funcional dels organismes vius. D'altra banda, els coneixements teòrics adquirits en l'assignatura de Biologia Cel·lular i Histologia es complementen amb una formació pràctica al laboratori.

La base que proporciona l'assignatura de Biologia Cel·lular i Histologia és fonamental pel seguiment de moltes de les assignatures abans esmentades, així com pel seguiment d'algunes de les assignatures optatives que s'inclouen en el pla d'estudis, raó per la qual aquesta assignatura s'imparteix en el primer semestre del primer curs de la titulació.

CONTINGUTS DETALLATS DE L'ASSIGNATURA

BIOLOGIA CEL·LULAR

Tema 1. Introducció a la cèl·lula eucariota. Organització de la cèl·lula procariota i eucariota. Característiques principals i diferències entre cèl·lules procariotes i eucariotes. Característiques principals i diferències entre cèl·lules animals i vegetals. Introducció als compartiments intracel·lulars.

Tema 2. Membrana plasmàtica. Estructura, composició i funcions de la membrana plasmàtica. Característiques de la membrana: fluïdesa i asimetria.

Tema 3. Transport de molècules a través de la membrana plasmàtica. Difusió simple i osmosi. Transport d'ions i de petites molècules. Transport passiu per permeases i per proteïnes de canal. Transport actiu primari i secundari.

Tema 4. Nucli. Estructura, composició i funcions: embolcall nuclear, làmina nuclear i nuclèol. Transport bidireccional nucli-citoplasma. Cromatina: composició i estructura; organització de la cromatina en el nucli interfàsic: eucromatina i heterocromatina; organització i estructura del cromosoma.

Tema 5. Citosol. Composició i organització estructural. Trànsit intracel·lular de proteïnes.

Tema 6. Reticle endoplasmàtic. Introducció al sistema endomembranós. Estructura i composició del reticle endoplasmàtic. Funcions del reticle endoplasmàtic llis: síntesi de lípids i detoxificació cel·lular. Funcions del reticle endoplasmàtic rugós: síntesi de proteïnes solubles i de membrana; modificacions de les proteïnes; control de qualitat.

Tema 7. Aparell de Golgi. Estructura i composició de l'aparell de Golgi. Bases del transport vesicular: tipus de vesícules, formació i fusió de les vesícules amb la membrana diana. Transport del reticle al Golgi i dins del Golgi. Distribució de proteïnes a la xarxa trans-Golgi: transport de proteïnes lisosomals, secreció constitutiva i secreció regulada; retenció de proteïnes residents al Golgi.

Tema 8. Endosomes, lisosomes i vacúols. Endosomes: estructura i composició; classificació; funció dels endosomes: endocitosi. Lisosomes: estructura i composició; defectes genètics en les hidrolases àcides. El vacúol de les cèl·lules vegetals.

Tema 9. Mitocondris. Estructura, composició i biogènesi. Genoma mitocondrial, síntesi de proteïnes, importació de lípids i de proteïnes. Funcions del mitocondri: oxidació metabòlits, transport d'electrons, respiració cel·lular, síntesi d'ATP i producció de calor. Transport a través de les membranes mitocondrials.

Tema 10. Microtúbuls. Estructura, biogènesi, composició i funcions. Polimerització de la tubulina. Proteïnes associades als microtúbuls. Microtúbuls làbils i microtúbuls estables.

Tema 11. Microfilaments. Estructura, biogènesi, composició i funcions. Polimerització de l'actina. Proteïnes d'unió a l'actina. Organització dels microfilaments en cèl·lules musculars i en cèl·lules no musculars. Moviment cel·lular.

Tema 12. Filaments intermedis. Estructura, biogènesi, composició i funcions. Polimerització. Proteïnes associades als filaments intermedis. Funcions.

Tema 13. Introducció al cicle cel·lular i a la divisió cel·lular. Interfase i mitosi. Divisió cel·lular mitòtica i meiòtica. Citocinesi.

HISTOLOGIA

Tejidos animales

1. Concepto de tejido animal: Niveles de organización de la materia. Concepto de tejido. Componentes celulares y extracelulares. Clasificación de los tejidos animales.

2. Tejido epitelial: Diferenciaciones de la superficie de la célula epitelial. Polaridad celular y uniones intercelulares. Lámina basal. Epitelios de revestimiento: características estructurales y fisiológicas. Tipos de epitelio de revestimiento. Epitelios glandulares: tipos de células secretoras. Clasificación y propiedades generales de las glándulas exocrinas.

3. Tejido conjuntivo: Matriz extracelular: fibras y sustancia fundamental; Células fijas y libres del tejido conjuntivo. Fibroblasto y fibrogénesis. Mastocitos. Plasmocitos. Macrófagos y sistema fagocítico mononuclear; Variedades del tejido conjuntivo.
4. Tejido adiposo: El adipocito. Tejido adiposo unilocular y multilocular: estructura, función y distribución.
5. Tejido cartilaginoso: Matriz cartilaginosa. Condrocito. Variedades del tejido cartilaginoso: hialino, elástico y fibroso. Histofisiología.
6. Tejido óseo: Organización arquitectónica del hueso. Matriz ósea. Osteoblastos-osteocitos: estructura y función. Osteoclasto y resorción ósea. Histofisiología. Variedades del tejido óseo: laminar y no laminar. Osteonas, sistemas intersticiales y circunferenciales.
7. Sangre: Plasma sanguíneo y elementos formes. Eritrocito: estructura y función. Trombocitos y plaquetas: coagulación sanguínea. Leucocitos. Granulocitos: neutrófilos, eosinófilos y basófilos. Agranulocitos: monocitos y linfocitos.
8. Tejido muscular: Variedades del tejido muscular; Tejido muscular estriado: Aparato contráctil. Miofibrillas y sarcómeros. Citofisiología de la contracción muscular; Tejido muscular cardíaco: Discos intercalares; Tejido muscular liso.
9. Tejido nervioso: Neurona: regionalización morfofuncional. Flujo axónico. Sinapsis interneuronal. Neuroglía.

Tejidos vegetales

10. Peculiaridades de la célula vegetal. Pared celular. Especializaciones de la pared celular: plasmodesmos y punteaduras. Transporte apoplástico y simplástico. Clasificación de los tejidos vegetales.
11. Meristemos: Bases citofisiológicas. Meristemos primarios y secundarios. Meristemos apicales: organización histogénica y patrones proliferativos. Cámbium vascular. Felogénio.
12. Parénquima: Características morfofuncionales de la célula parenquimática. Patrones de organización tisular. Parénquima clorofílico y de reserva.
13. Tejidos Mecánicos: Colénquima: Características generales. Los colocitos. Distribución, organización tisular y tipos; Esclerénquima: Características generales. Fibras y esclereidas.
14. Tejidos vasculares: Componentes, características estructurales e histofisiológicas; Xilema: elementos conductores: traqueidas y miembros de los vasos. Engrosamientos secundarios y placas perforadas de la pared; Floema: elementos conductores: células cribosas y miembros de tubos cribosos. Engrosamientos de la pared, cribas y placas cribosas; Organización de los elementos conductores.
15. Tejidos dérmicos: Características estructurales e histofisiológicas; Tejidos primarios: epidermis; Tejidos secundarios: Peridermis.

Metodologia

TEORIA

Els coneixements bàsics teòrics de Biologia Cel·lular s'impartiran en 20 hores presencials i els d'Histologia en 20 hores més. Les classes teòriques s'impartiran amb suport de diapositives i altres materials audiovisuals. Durant les classes de teoria molt freqüentment es demanarà la participació activa de l'alumne mitjançant preguntes breus relacionades amb continguts impartits. D'aquesta manera es pretén estimular la capacitat de relació, deducció i raonament dels alumnes.

PRÀCTIQUES

Les hores de pràctiques, d'assistència obligatòria, permetran que l'alumne es familiaritzi amb un laboratori biològic bàsic. Cada grup de pràctiques realitzarà 4 sessions al laboratori: 2 relacionades amb els continguts

de Biologia Cel·lular i 2 relacionades amb els continguts d'Histologia. Els 2 objectius principals d'aquestes pràctiques són: (1) que l'alumne aprengui el maneig del microscopi òptic i (2) mitjançant l'ús del microscopi òptic, l'alumne haurà de (2.1) diferenciar la cèl·lula animal de la cèl·lula vegetal, (2.2) reconèixer estructures subcel·lulars dels dos tipus cel·lulars, (2.3) reconèixer diferents tipus cel·lulars, (2.4) reconèixer les característiques bàsiques dels teixits animals i vegetals, (2.5) reconèixer i identificar els teixits animals i vegetals específics que formen les cèl·lules.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes pràctiques	10	0,4	1, 3, 5, 6, 7
Classes teòriques	40	1,6	1, 2, 5, 6, 7
Tipus: Autònomes			
Assoliment de conceptes i establiment de relacions entre ells	96	3,84	2, 5, 6

Avaluació

CRITERIS D'AVALUACIÓ

La part de Biologia Cel·lular suposa el 50% de la nota i la d'Histologia l'altre 50%. Cadascuna d'aquestes parts tindrà una avaluació pràctica (10% de la nota) i una avaluació teòrica (40% de la nota).

I. AVALUACIÓ PRÀCTICA

L'assistència a pràctiques és obligatòria. Al final de cada sessió de pràctiques es realitzarà un qüestionari d'uns 5 minuts de durada que serà l'avaluació d'aquella pràctica. Les pràctiques 1 i 2, corresponents al mòdul de Biologia Cel·lular suposaran el 10% de la nota final de la part de Biologia Cel·lular. Les pràctiques 3 i 4, corresponents al mòdul d'Histologia, suposaran el 10% de la nota final de la part d'Histologia. A les pràctiques d'Histologia, a més a més del qüestionari de pràctiques, es realitzarà una prova de reconeixement visual de teixits al microscopi.

- La nota de pràctiques farà mitjana ponderada amb l'examen teòric corresponent (Biologia Cel·lular o Histologia) sempre i quan la qualificació obtinguda sigui igual o superior a 4.

- Si la nota de pràctiques de cada mòdul (Biologia Cel·lular i Histologia) és inferior a 4, els alumnes hauran de fer un examen escrit de pràctiques quan s'avaluï de la teoria de la part corresponent.

II. AVALUACIÓ TEÒRICA

Biologia Cel·lular i Histologia: cada mòdul de teoria (Biologia Cel·lular i Histologia) s'avaluarà amb 2 proves parcials. La primera prova es realitzarà quan s'hagin impartit, aproximadament, la meitat de les hores teòriques del mòdul corresponent i suposarà el 15% dels continguts i de la nota final de l'assignatura. La segona prova es realitzarà un cop finalitzades les hores teòriques del mòdul corresponent, i suposarà el 25% dels continguts i de la nota final de l'assignatura. Si bé cada prova parcial elimina matèria, la segona prova parcial també podrà incloure, de forma indirecta, continguts del primer bloc de temes. La suma dels dos parcials de cada mòdul suposarà el 40% de la nota final de l'assignatura. Finalment, es realitzarà una prova final de recuperació de cada mòdul per aquells alumnes que no hagin superat l'assignatura a les proves parcials. La nota obtinguda en aquesta prova de recuperació suposarà el 40% de la nota final de l'assignatura.

- Si es superen les proves parcials amb una nota mitjana igual o superior a 5, no caldrà fer la prova final de recuperació.

- Per tal que les 2 proves parcials facin mitjana, caldrà que les notes de cadascuna de les proves parcials sigui superior a 4.
- Si la nota de la primera prova parcial és inferior a 4, els alumnes no podran fer la segona prova parcial i s'hauran de presentar a la prova final de recuperació del mòdul corresponent, on s'examinaran de tota la matèria del mòdul.
- Si la nota de la segona prova parcial és inferior a 4, o bé la mitjana de les 2 proves parcials és inferior a 5, els alumnes s'hauran de presentar a la prova final de recuperació del mòdul corresponent, on s'examinaran de tota la matèria del mòdul.
- Els alumnes que no s'hagin presentat a alguna de les proves parcials s'hauran de presentar a la prova final de recuperació, on s'examinaran de tota la matèria del mòdul.

III. CONSIDERACIONS GENERALS

- Un estudiant es considerarà com a presentat, i per tant serà avaluat, quan s'hagi presentat com a mínim a les pràctiques o a una de les proves d'avaluació.
- Per tal d'aprovar l'assignatura, la nota final ponderada haurà de ser superior o igual a 5.
- Si un alumne suspèn la teoria (Biologia Cel·lular i/o Histologia) però aprova les pràctiques (nota igual o superior a 5) se li guardarà la nota de pràctiques durant un període de 3 matrícules addicionals.
- Si un alumne suspèn l'examen de teoria d'una part de l'assignatura (Biologia Cel·lular o Histologia) i aprova l'altra, se li guardarà la nota del mòdul aprovat durant un període de 3 matrícules addicionals i només haurà de recuperar el mòdul suspès (Biologia Cel·lular o Histologia).
- Els estudiants que no puguin assistir a una prova d'avaluació individual per causa justificada (com ara malaltia, defunció d'un familiar de primer grau o accident) i aportin la documentació oficial corresponent al Coordinador de Grau, tindran dret a realitzar la prova en qüestió en una altra data. El Coordinador de Grau vetllarà per la concreció d'aquesta amb el professor de l'assignatura.

IV. TAULA RESUM

		Nota mínima per fer mitjana
Teoria Biologia Cel·lular (1er P)	15%	4
Teoria Biologia Cel·lular (2on P)	25%	4
Pràctiques Biologia Cel·lular	10%	4
Teoria Histologia (1er P)	15%	4
Teoria Histologia (2n P)	25%	4
Pràctiques Histologia	10%	4
TOTAL ASSIGNATURA	100%	
NOTA MÍNIMA PER APROVAR 5		

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Avaluació pràctica	20%	0,5	0,02	1, 2, 3, 4
Avaluació teòrica	80%	3,5	0,14	2, 5, 6, 7

Bibliografia

BIOLOGIA CEL·LULAR

Alberts B, Johnson A, Lewis J, Raff M, Roberts K, Walter P. (2010). Biología Molecular de la Célula. 5a Edición. Ediciones Omega S.A. Barcelona.

Alberts B, Johnson A, Lewis J, Raff M, Roberts K, Walter P. (2007). Molecular Biology of the Cell. 5th Edition. Editorial: Garland Science.

Alberts B, Bray D, Hopkin K, Johnson A, Lewis J, Raff M, Roberts K, Walter P. (2011). Introducción a la Biología Celular. 3ª Edición. Editorial Médica Panamericana.

Lodish H, Berk, Kaiser, Krieger, Scott, Bretscher, Ploegh, and Matsudaira (2008) Molecular Cell Biology. 6th Edition. Editorial: W. H. Freeman

Lodish H, Berk A, Matsudaira P, Kaiser CA, Krieger M, Scott MP, Lawrence Zipursky S, Darnell J. (2005). Biología Celular y Molecular. 5a Edición. Editorial Médica Panamericana.

Cooper GM. (2007). La Célula. Marbán Libros S.L. Madrid.

Karp G. (2011). Biología Celular y Molecular. Conceptos y experimentos. 6ª Edició. McGraw-Hill Interamericana de España S.L.

- Part del contingut d'alguns llibres proposats a la bibliografia es poden consultar online:

Cooper: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/bookshelf/br.fcgi?book=cooper>

Alberts: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/bookshelf/br.fcgi?book=mboc4>

Lodish: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/bookshelf/br.fcgi?book=mcb>

- Pàgina web on es poden veure animacions senzilles que ajuden a entendre molts dels processos cel·lulars bàsics: <http://www.johnkyrk.com/index.esp.html>

HISTOLOGIA

Bloom & Fawcett. 1995. Tratado de Histología. Ed: Interamericana McGraw-Hill.

Esau, K. : 1985. Anatomía vegetal (ed. Omega).

Gartner, L.P. Hiatt, J.L.: 2002. Texto Atlas de Histología. 2ª Edición. McGraw Hill.

Geneser, F.: 2006. "Histología. Sobre Bases Moleculares". 3a Edición. Editorial Panamericana. Argentina.

Junqueira, L.C. y Carneiro, J.: 2006. Histología Básica, texto y Atlas. 6ª Edición. Masson, Elsevier.

Histologia básica (ed. Masson).

Krstic, R.V.: Los tejidos del hombre y de los mamíferos (ed. McGraw Hill).

Paniagua, R. y col.: 2007. Citología e Histología Vegetal y Animal. Vol2. Histología Vegetal y Animal. McGraw-Hill/ Interamericana.

Ross, M.H. y Pawlina, W: 2007. Histología. Texto y Atlas color con biología celular y molecular. (ed. Panamericana).

Stevens, A. y Lowe, J.: 2006. Histología Humana. (ed. Elsevier).

Young, B. y Heath, J.W. Histologia Funcional. Texto y Atlas en color. (ed.Harcourt).

Welsch. U.: 2009. Histología. 2a Edición, Editorial Panamericana. Argentina.